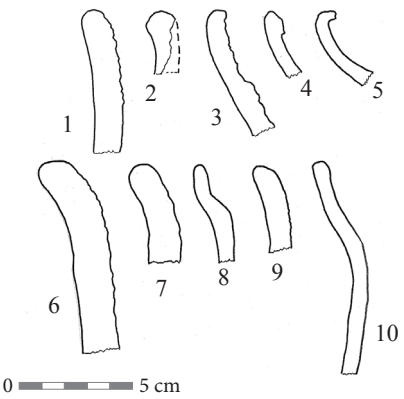
Algirdas Žalnierius

Lentainių piliakalnio viršutinė papėdės gyvenvietė

Archeologiniai tyrinėjimai Lentainių piliakalnio viršutinėje papėdės gyvenvietėje (Kauno r.) buvo atlikti tęsiant KPD patvirtintą ilgalaikę šios gyvenvietės tyrinėjimų programą. Nuo 2001 m. joje jau ištirtas bendras 1322,6 m^2 plotas (*ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 73–74; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 52–55; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 75–77; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 61–63; *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 105–109; *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 147–150). Tyrinėjimų metu nustatyta, kad viršutinėje papėdės gyvenvietėje susiklostė nuo 20 iki 70 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurio viršutinė dalis iki 30–40 cm gylio yra permaišyta nuolat ariant žemę. Objektyvi informacija gauta tyrinėjant geologiniuose žemės sluoksniuose (įžemyje) rastas nejudintas duobes ir stulpavietes, atvirus židinius, kuriose rasta grublėtos keramikos šukių, medinių pastatų pėdsakų. Papėdės gyvenvietėje rasti archeologiniai objektai ir radiniai datuojami I tūkst. II puse.

2008 m. archeologinių tyrinėjimų metu sodų bendrijos sklypuose 10 ir 11 buvo iškastos 2 perkasos 19b ir 25, ištirtas 160 m^2 plotas. Tyrinėtose vietose yra susiklostęs nuo 30 iki 70 cm storio papėdės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis.

Perkasa 19b iškasta sodų bendrijos sklype 10. Jos plotas yra 24 m^2. Čia surastas iki 40 cm storio papėdės gyvenvietės kultūrinis sluoksnis ir 6 įvairios paskirties duobės. Perkasos V dalyje, virš pirminio žemės paviršiaus pastebėta daug aprūkusios smulkios lauko riedulių skaldos, pasitaikė ir keli stambesni iki

1 pav. Keramikos pakraštėlių profiliai: 1–9 – grublėta keramika, 10 – lygi keramika. A. Žalnieriaus pieš.

Fig. 1. Pottery rim profiles: 1–9 – pottery with rough surfaces, 10 – smooth pottery.

5–8 cm skersmens apdegę ir apskaldyti lauko rieduliai. Pagal jų padėtį kultūriniame sluoksnyje atrodytų, kad ariant žemę jie buvo ištampyti iš čia surasto atviro židinio sąvartos. Židinys netaisyklingo ovalo formos, jo duobės užpylime buvo surastos dvi puodų sienelių šukės. Šukės lipdytos, molyje yra grūsto akmens priemaišų. Abiejų sienelės lygios. Tokių puodų šukių lygiomis sienelėmis Lentainių viršutinėje gyvenvietėje surasta labai nedaug, nes pagrindinę surastų indų šukių dalį sudaro grublėtosios keramikos šukės. Galbūt šukes lygiomis sienelėmis reiktų datuoti vėlesniu laikotarpiu. Perkasoje surastos dar 5 įvairaus dydžio duobės. Dvi duobės buvo atviri židiniai, kitų 4 duobių paskirtis neaiški.

Perkasa 25 buvo iškasta sodų bendrijos sklype 11, prie sklypo Š ribos, prijungiant ją prie 2004 ir 2007 m. iškastų perkasų 13 ir 24. Jos plotas 136 m^2, kultūrinio sluoksnio storis 40–70 cm. Čia virš pirminio žemės paviršiaus išliko iki 30 cm storio nesuardyto papėdės gyvenvietės sluoksnio dalis. Perkasoje 25 buvo surasta 19 įvairios paskirties duobių. Archeologi-

nius radinius sudaro duobėse ir kultūrinio sluoksnio apatinėje dalyje surastos grublėtosios keramikos puodų pakraštėlių ir sienelių šukės.

Virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro gelsvas moreninis priemolis, yra susidaręs nuo 40 iki 70 cm storio tamsiai pilko juodžemio sluoksnis. Perkasos Š dalyje kultūrinio sluoksnio storis yra 40 cm, vietomis iki 45–50 cm. Į P pirminis žemės paviršius tolygiai žemėja ir ties perkasos P riba jo paviršius PV perkasos dalyje yra 70 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus. Perkasos P pusėje pirminis žemės paviršius yra apie 60 cm gylyje. Viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis iki 30–40 cm gylio permaišyta nuolat ariant žemę. Tačiau beveik visame perkasos plote, išskyrus jos ŠR kampą, surastas nesuardytas papėdės gyvenvietės sluoksnis. Jį sudaro tamsiai pilkas juodžemis su gausia į suodžius pavirtusių smulkių degėsių priemaiša. Sluoksnio storis perkasos Š dalyje yra 10–15 cm, P pusėje siekia iki 30–40 cm. Kasant sluoksnį surasta įvairaus dydžio aprūkusios ir apdegusios lauko riedulių skaldos gabaliukų. Didesnė skaldos koncentracija pastebėta tose vietose, kur nukasus kultūrinį sluoksnį buvo surandamos atvirų židinių duobės. Didesnių kaip 10–12 cm skersmens lauko riedulių nerasta, o surasti lauko rieduliai dažniausiai apskaldyti ar sutrūkę nuo karščio. Dalis lauko riedulių perdegę, jų paviršius lengvai trupa į kristalus. Atrodytų, kad lauko rieduliai buvo sumesti į atvirus židinius. Nesuardytame papėdės gyvenvietės kultūriniame sluoksnyje surasta 18 archeologinių radinių. Tai grublėtosios keramikos puodų sienelių ir pakraštėlių šukės, molio tinko gabaliukai su rąstų atspaudais.

Gyvenvietės sluoksnyje perkasos V gale buvo surasti du indų sienelių ir pakraštėlių fragmentai, puodo dugno šukė. Pakraštėlių briaunos suapvalintos, grublėtumas smulkus. Ties briauna sienelės nežymiai lenktos. Sienelių storis yra nuo 7 iki 14 mm. Gyvenvietės sluoksnyje pastebėta ir smulkių sutrupintų molio tinko gabaliukų, dviejuose matosi rąstų atspaudai. Perkasos R gale buvo surasti 2 indų sienelių ir pakraštėlių fragmentai ir 6 puodų sienelių šukės. Pakraštėlių briaunos suapvalintos, sienelių išorėje vienos šukės grublėtumas stambus, kitos smulkus. Ties briauna sienelės nežymiai lenktos. Puodų sienelių storis yra nuo 7 iki 10 mm. Sienelių grublėtumas įvairus, nuo smulkaus iki stambaus. Nesuardytame gyvenvietės kultūriniame sluoksnyje surasti 8 gyvūnų kaulai. 4 kaulai priklausė galvijams, po vieną – taurui, bebrui, kiaulei (paršeliui) ir arkliui.

Nukasus kultūrinį sluoksnį perkasos plote buvo surasta 19 įvairaus dydžio, gylio ir paskirties duobių, iškastų geologiniuose žemės sluoksniuose. 4 duobės priskirtos atviriems ilgalaikiams židiniams, 5 – stulpavietėms, 11 duobių paskirtis neaiški. Surastų objektų bendra suma yra vienetu didesnė, nes duobėje 5 buvo surastas židinys ir po juo buvusi stulpavietė, kuri atrodytų buvo iškasta prieš įrengiant atvirą židinį. 12 duobių yra netaisyklingo apskritimo formos, jų skersmuo yra nuo 18 iki 95 cm, gylis nuo 10 iki 48 cm. Iš jų 5 priskirtinos stulpavietėms, viena – atviram židiniui, 6 paskirtis neaiški. 6 duobės yra ovalo formos, jų dydis yra nuo 28x50 iki 44x75 cm, gylis nuo 6–8 iki 30 cm. Viena duobė priskirta židiniui, kitų paskirtis neaiški.

Išskirtinės yra duobės 5 ir 9. *Duobė 5* netaisyklingo ovalo formos, 76x155 cm dydžio, 28–30 cm gylio. Duobės šlaitai nuožulnūs, dugnas lygus. Duobės centre buvo iškasta netaisyklingo apskritimo formos duobė statmenais šlaitais ir stačiakampio formos dugnu. Jos

apačia yra 55 cm gylyje nuo geologinių sluoksnių paviršiaus ir 27 cm gylyje nuo duobės dugno, 30 cm skersmens. Apatinė duobė užpilta tamsiai pilku juodžemiu be priemaišų, jame radinių nerasta. Viršutinė duobė užpilta tamsiai pilku juodžemiu su gausia į suodžius pavirtusių degėsių priemaiša. Juodžemyje aptikta smulkios aprūkusios lauko riedulių skaldos ir keli apdegę iki 8 cm skersmens lauko rieduliai, kurių paviršius lengvai trupa į kristalus. Apatinė duobė priskirtina stulpavietei. Atrodytų, kad viršutinė duobė buvo iškasta jau supuvus stulpui ir abi duobės tarpusavyje nieko bendro neturi. Tai pavirtintų ir skirtingi abiejų duobių užpylimai. Viršutinė duobė – ilgalaikis atviras židinys. Užpylime buvo surastos 3 grublėtos keramikos puodų sienelių šukės. Sienelių storis 10–11 mm, juodos, pilkai rusvos spalvos molyje yra įvairaus dydžio akmens kristalų. Sienelių paviršiaus grublėtumas vidutinis ir stambus.

Duobė 9 – netaisyklingos formos, jos Š dalis yra ovalo formos, 2,5 m ilgio, apie 1,4 m pločio. Ovalo P pusėje iškastas apie 1,1x1,05 m dydžio išsikišimas, kurio P šlaitas surastas 15–20 cm už P perkasos ribos. Duobės šlaitai nuožulnūs, 28–30 cm gylio. Duobė užpilta tamsiai pilku juodžemiu su gausia į suodžius pavirtusių degėsių priemaiša. Juodžemyje surasta smulkios aprūkusios lauko riedulių skaldos ir keliolika apdegusių iki 8–11 cm skersmens lauko riedulių. Lauko rieduliai apskaldyti arba sutrūkinėję nuo kaitros. Kelių riedulių paviršius lengvai trupa į kristalus. Tai ilgalaikis intensyviai naudotas atviras židinys. Tokio dydžio židinių Lentainių gyvenvietėje nebuvo aptikta. Jo užpylime buvo surastas vienas vertikalus suapvalintas grublėtos keramikos puodo pakraštėlis ir 4 grublėtos keramikos puodų sienelių šukės. Puodų sienelių storis 11–21 mm, šukės juodos, pilkai rusvos spalvos, molyje yra įvairaus dydžio akmens kristalų. Sienelių paviršiaus grublėtumas vidutinis. Ten pat surasta ir 2,6x5,8 cm dydžio titnago skeltė.

Didesnę archeologinių radinių dalį sudaro įvairaus dydžio grublėtosios keramikos indų sienelių ir pakraštėlių šukės (1:1–9 pav.). Tačiau surasta ir puodų šukių lygiomis sienelėmis, kurių datavimas šiuo metu yra neaiškus. Nuo grublėtųjų indų jos skiriasi plonesnėmis sienelėmis, nors jų pakraštėlių formavimas yra panašus (1:10 pav.). Kaip įdomesnį radinį reikėtų pažymėti 9,2 cm ilgio stirnos (?) rago nuolaužą. Atrodytų, kad rago galas apie 3 cm nuo smaigalio yra specialiai nušlifuotas ir paplonintas. Galbūt tai ylos ar kito panašios paskirties įrankio nuolauža. Archeologiniai papėdės gyvenvietės objektai ir didesnioji radinių dalis datuotini I tūkst. antrąja puse.

The upper settlement at the foot of the Lentainiai hill fort site

In 2008, 160 m^2 were excavated at the settlement site at the foot of the Lentainiai hill fort site. A 30–70 cm thick cultural layer was found at the excavated sites. A 15–40 cm thick undisturbed cultural layer survived in the bottom part of the cultural layer in trench 25. Two open hearths and four pits of uncertain purpose were discovered in trench 19b. 19 pits, of which 4 are considered to be permanent open hearths, 5 postholes, and 11 pits with no clear purpose were found in trench 25. Sherds of pottery with rough surfaces and of pots with smooth walls (Fig. 1) and one bone artefact were found in both the settlement's cultural layer and in the geological layers.

The objects at the settlement site at the foot of the Lentainiai hill fort site and the majority of the finds should be dated to the second half of the 1st millennium.

Jurgita Žukauskaitė

Kai kurių Kaišiadorių rajono piliakalnių aplinkos žvalgomieji tyrinėjimai

2008 m. Kaišiadorių rajone vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai Budelių piliakalnio su papėdės gyvenviete (A302KP), Migonių piliakalnio su papėdės gyvenviete (A1302K), Mūro Strėvininkų piliakalnio su papėdės gyvenviete (A318K), Palapainio (Viliūnų) piliakalnio papėdės su gyvenviete (A308KP) ir Paparčių piliakalnio, vadinamo Žydkapiu, (A1307) prieigose. Kasinėjimai vykdyti Kaišiadorių rajono savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros, sporto ir socialinių reikalų departamento užsakymu, siekiant ištirti numatytų statyti informacinių stendų atramų vietas. Žvalgomųjų tyrinėjimų metu buvo ištirtas bendras 10 m^2 dydžio plotas (kiekvieno piliakalnio prieigose būsimų informacinių stendų atramų vietose ištirta po vieną 2x1 m dydžio šurfą).

Budelių piliakalnio papėdės gyvenvietė. Šurfas iškastas piliakalnio PV papėdėje. Nukasus velėną buvo atidengtas tamsiai molingos žemės sluoksnis, kuriame aptiktos 4 keramikos šukės (2 brūkšniuotu paviršiumi ir 2 grublėtu paviršiumi). 40–45 cm gylyje molinga žemė palaipsniui perėjo į rausvą molį – įžemį.

Migonių piliakalnio papėdės gyvenvietė. Šurfas iškastas piliakalnio PR papėdėje. Nukasus velėną užfiksuotas nuo 20 cm (P šurfo dalyje) iki 35 cm (V šurfo dalyje) storio armens sluoksnis – maišyta juoda žemė, kuriame pastebėta skaldytų akmenų ir degėsių, taip pat aptiktos 7 keramikos šukės (2 brūkšniuotu paviršiumi, 3 lygiu paviršiumi ir 2 pakraštėliai). 25–30 cm gylyje atidengtas šviesaus smėlio sluoksnis, jame, nukasus 30 cm, radinių neaptikta. P sienelės PV kampe 45 cm gylyje išryškėjo 15–17 cm storio molingo tamsiai rudo smėlio tarpsluoksnis, kuris tęsėsi V sienelėje 1,2 m. Tolesniame sienelės trečdalyje 30–50 cm gylyje užfiksuota 20 cm gylio iki šurfo ŠV kampo besitęsianti duobė, užpildyta permaišytu juodą armenį primenančiu užpildu, virš kurio kompaktiškame plote buvo susiformavęs degėsingas sluoksnelis. Duobėje aptikta viena keramikos šukė lygiu paviršiumi. Šurfo gylis siekė 65 cm.

Mūro Strėvininkų piliakalnio papėdės gyvenvietė. Šurfas iškastas piliakalnio PR papėdėje. Kadangi šurfas pateko į Bačkonių (Pastrėvio) hidroelektrinės užtvankos pylimo užimamą plotą, užfiksuoti suardyti sluoksniai. Po velėna atidengtas maišytas 15–20 cm storio žvyringos žemės sluoksnis, po juo užfiksuota maišyta tamsiai ruda molinga žemė, kurioje buvo gausu didelių akmenų. Šurfo gylis siekė 55 cm. Radinių neaptikta.

Palapainio piliakalnio papėdės gyvenvietė. Šurfas iškastas piliakalnio PP papėdėje. Nukasus velėną užfiksuotas 35–40 cm storio juodos maišytos žemės sluoksnis, kuriame buvo gausu skaldytų įvairaus dydžio akmenukų. 45 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesus rusvas smėlis su tamsiai rudo molingo smėlio intarpais. Radinių neaptikta.

Paparčių piliakalnio aplinka. Šurfas iškastas piliakalnio P papėdėje. Nukasus velėną atidengtas 10–15 cm storio tamsios molingos žemės sluoksnis. 20–25 cm gylyje užfiksuotas